

بررسی تأثیر حقوق مالکیت فکری بر صادرات
ابوالفضل شاه‌آبادی، فریمه رحیمی

بررسی تأثیر حقوق مالکیت فکری بر صادرات

■ فریمه رحیمی

دانشجوی کارشناسی ارشد
علوم اقتصادی دانشگاه بوعلی سینا، همدان
farimah.rahimi@gmail.com

■ دکتر ابوالفضل شاه‌آبادی

استادیار دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی
دانشگاه بوعلی سینا، همدان
shahabadia@gmail.com
نویسنده مسئول مکاتبات

تاریخ دریافت: ۸۹/۱۱/۲۳

تاریخ پذیرش: ۹۰/۰۴/۱۴

چکیده

تفاوت سطح دانش و فناوری یکی از عوامل مؤثر بر شکاف توسعه‌یافتگی در بین کشورها است. فناوری در بخش سخت‌افزاری، تجهیزات و ماشین‌آلات را در بر می‌گیرد و بخش نرم‌افزاری آن ناشی از تراوشات فکری انسان است که حمایت از این بخش را حقوق مالکیت فکری بر عهده دارد. حمایت از ابداعات و اختراعات در چارچوب مالکیت فکری نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه تجاری کشورها بر عهده دارد، زیرا ایده‌های جدیدی که مالکیت آنها حفظ شده باشد، مزیت‌های رقابتی را ایجاد و یا تقویت می‌نمایند. در این مقاله به بررسی اثر حمایت از حقوق مالکیت فکری بر صادرات کشورهای عضو گروه ۱۵ در دوره زمانی ۲۰۰۷-۱۹۹۵ می‌پردازیم. برای این منظور از شاخص برنامه‌های ثبت اختراع به عنوان معرف حمایت از حقوق مالکیت فکری استفاده شده است. تأثیر حمایت از حقوق مالکیت بر صادرات هم به صورت مستقیم و هم از کانال سایر متغیرها از جمله تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و مخارج تحقیق و توسعه بررسی شده است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد حمایت گسترده‌تر از حقوق مالکیت فکری در حوزه‌های نیازمندی‌های متقابل اعضای گروه ۱۵، زمینه مناسبی برای افزایش سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تحقیق و توسعه و جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، افزایش قدرت رقابت‌پذیری و در نتیجه افزایش صادرات به ویژه صادرات با فناوری بالا را فراهم خواهد نمود ولی حمایت بیشتر از حقوق مالکیت در صورتی مستقیماً و یا از کانال سایر متغیرها بر صادرات اثرگذار خواهد بود که شرایط مناسبی برای کاربردی شدن ثبت اختراعاتها فراهم شود.

واژگان کلیدی

حقوق مالکیت فکری، صادرات، رقابت‌پذیری.

مقدمه

فکری، خصیصه انحصاری بودن آنهاست. بدین مفهوم که بهره‌برداری از آن حقوق صرفاً متعلق به پدیدآورنده و مالک آن است و دیگران حق استفاده از آنها را بدون اجازه مالک ندارند و بدین جهت قابلیت خرید و فروش و امکان واگذاری این حقوق برای مدت معین، وجود خواهد داشت. [۱] از این رو برخی از کشورهای در حال توسعه معتقدند حدی از سیاست حمایت از حقوق مالکیت فکری به جریان فناوری آسیب می‌رساند. در عوض، کشورهای توسعه‌یافته از سیاست

حمایت از مالکیت صنعتی و معاهده برن در سال ۱۸۸۶ برای حمایت از آثار ادبی و هنری در اذهان ریشه دواند. این تلاش‌ها با تصویب موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری^۲ در سال ۱۹۹۵ به اوج خود رسید [۱]. دارایی‌های فکری در معاملات تجاری در سطح بین‌المللی نقشی محوری دارند. مالکیت‌های فکری اکنون یکی از ارزش‌ترین یا اغلب با ارزش‌ترین سرمایه در داد و ستدهای تجاری هستند. مهمترین نکته در حقوق اعطایی در چارچوب حقوق مالکیت

اهمیت حمایت از حقوق مالکیت فکری^۱ برای ترویج خلاقیت‌های فکری و حفاظت از دارایی‌های فکری از یک طرف و گسترش ارتباطات و مبادلات بین‌المللی از طرف دیگر باعث شده که تلاش‌های بین‌المللی زیادی برای توسعه مقررات ناظر بر حمایت از حقوق مالکیت فکری عمده‌تاً تحت نظارت سازمان جهانی مالکیت فکری^۲ انجام گیرد. نظام بین‌المللی مالکیت فکری با دو معاهده اصلی یعنی معاهده پاریس در سال ۱۸۸۳ جهت

1. Intellectual Property Rights (IPRs)
2. World Intellectual Property Organization (WIPO)

3. Trade Related Intellectual Property Rights (TRIPS)

بررسی تأثیر حقوق مالکیت فکری بر صادرات
ابوالفضل شاه‌آبادی، فریماه رحیمی

منفی از کانال قدرت بازار) بر تجارت دارد. اثر گسترش بازار^۲ تأثیر مثبتی بر تجارت دارد، زیرا تقویت حقوق مالکیت فکری موجب افزایش هزینه‌های تقلید و در نتیجه کاهش تقلید از فناوری‌های موجود در کالاهای وارداتی توسط کشورهای واردکننده می‌گردد. در مقابل، اثر قدرت بازار^۳ صادرات را در کشورهای دارای حقوق مالکیت فکری قوی، کاهش می‌دهد. این کاهش ناشی از این است که مالکان کالاهای نو از طریق قدرت بازاری خود مقدار صادرات را محدود می‌کنند و قیمت‌ها را افزایش می‌دهند. پس به دلیل وجود اثرات گسترش و قدرت بازار با فرض ثابت بودن سایر شرایط، اثر حقوق مالکیت فکری بر تجارت قابل پیش‌بینی نیست و به درجه اهمیت آنها بستگی دارد. این دو اثر ممکن است در یک زمان عمل کنند، در حالی که مسکاس و پنوبارتی^۴ (۱۹۹۵) که با استفاده از مدل بسط داده شده رقابت انحصاری، به تخمین اثر حمایت از حقوق مالکیت فکری (حق ثبت اختراع) بر جریان‌های تجاری بین‌المللی پرداخته‌اند، به این نتیجه رسیده‌اند که اثر گسترش بازار در کشورهای بزرگی که بنگاه‌های داخلی آن دارای توانایی تقلید بالا هستند، گرایش به غالب‌تر شدن دارد. در صورتی که اثر قدرت بازار در کشورهای کوچک با توانایی تقلید محدود، قوی‌تر است [۳].

لوس^۱ (۲۰۱۰) به بررسی نقش حمایت از حقوق ثبت اختراع ۵۵ کشور در حال توسعه بر صادرات کشورهای توسعه یافته (۲۴ عضو OECD) طی دوره ۲۰۰۰-۱۹۶۲ می‌پردازد. نتایج این مطالعه بیانگر آن است که افزایش

میان کشورهای در حال توسعه و همچنین دارا بودن ۳۰ درصد از جمعیت جهان می‌تواند نقش مؤثری در پیشبرد همکاری‌های جنوب - جنوب و شمال - جنوب ایفا نماید.

مبانی نظری و مطالعات تجربی

حقوق مالکیت فکری برای اولین بار در سال ۱۸۸۳ با امضای ۱۱ کشور در پاریس تحت عنوان معاهده پاریس جهت حمایت از دارایی‌های فکری صنعتی به تصویب رسید و رسمیت بین‌المللی یافت. معاهده پاریس به دلیل شکست نمایشگاه بین‌المللی وین در سال ۱۸۷۳ منعقد گردید، که بسیاری از صنعتگران و مخترعان به علت افشای اختراعات خود در نمایشگاه شرکت نکردند. براساس این معاهده بین‌المللی، حقوق مالکیت فکری به ۳ بخش اختراعات، نشان‌های تجاری و طرح‌های صنعتی تقسیم می‌شد. به بیان دیگر مالکیت فکری دارای دو شاخه اصلی مالکیت صنعتی^۲ (شامل اختراع، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی، نشانه‌های مبدأ جغرافیایی، مدارهای کامل و اسرار تجاری) و حق مؤلف^۳ (شامل آثار ادبی و هنری از قبیل: داستان‌ها، اشعار، بازی‌ها، فیلم‌ها، آثار موسیقی، ترسیمات، نقاشی‌ها، عکس‌ها، مجسمه‌ها، طرح‌های ساختمانی و سایر حقوق مربوطه) است.

براون^۴ (۱۹۹۱)، شوارتز^۵ (۱۹۹۱) و تیلور^۶ (۱۹۹۳) به بررسی ارتباط میان حقوق مالکیت فکری و تجارت پرداخته و بیان می‌دارند حمایت از حقوق مالکیت فکری به طور همزمان دو اثر متفاوت (اثر مثبت از کانال گسترش بازار و اثر

تجاری به عنوان یک عامل اصلی برای تقویت حقوق مالکیت فکری برای مذاکرات دو یا چندجانبه استفاده می‌کنند. بنابراین می‌توان بیان داشت حمایت قوی‌تر از حقوق مالکیت فکری جریان‌های تجاری بین‌المللی را تحت تأثیر قرار می‌دهد [۲].

سیاست‌های حمایت از حقوق مالکیت، بسته به دو اثر گسترش یا قدرت بازار می‌تواند باعث افزایش یا کاهش جریان تجاری شود. برای بررسی این دو اثر می‌توان در نظر گرفت که تقاضا برای کالاهای کشور صادرکننده در کشوری که دارای حقوق مالکیت فکری قوی‌تری است، افزایش می‌یابد چون احتمال تقلب را در کشور واردکننده کاهش می‌دهد. پس با وجود اثر گسترش بازار، جریان تجاری به سمت کشورهای دارای حقوق مالکیت فکری قوی افزایش می‌یابد. از طرف دیگر اثر قدرت بازار کشش تقاضای روبروی بنگاه خارجی را کاهش می‌دهد و نیز باعث کاهش صادرات به سمت کشورهای دارای حقوق مالکیت فکری قوی می‌شود، زیرا دارندگان حق انحصاری با استفاده از حقوق مالکیت فکری قوی می‌توانند افزایش قیمت‌ها و محدود کردن صادرات، میزان صادرات را کاهش دهند.

در این مقاله سعی شده است به بررسی نقش حقوق مالکیت فکری بر صادرات کشورهای عضو گروه ۱۵ در طی دوره ۲۰۰۷-۱۹۹۵ بپردازیم. گروه ۱۵ از قابلیت‌ها و پتانسیل‌های قابل توجهی برخوردار است و با توجه به ترکیب اعضا و دارا بودن منابع طبیعی غنی، سهم ۳۰ درصدی از تجارت

2. Industrial Property
3. Copy right
4. Brown
5. Schwartz
6. Taylor

7. Market Expansion Effect
8. Market Power Effect
9. Maskus & Penubarti
10. Lvus

۱. کشورهای: ایران، آرژانتین، برزیل، شیلی، ونزوئلا، جامائیکا، مکزیک، الجزایر، مصر، کنیا، نیجریه، سنگال، زیمبابوه، هند، اندونزی، مالزی، سریلانکا، کلمبیا و پرو، اعضای گروه ۱۵ هستند. شایان ذکر است در حال حاضر اعضا گروه ۱۵، ۱۹ کشور می‌باشد.

بررسی تأثیر حقوق مالکیت فکری بر صادرات
ابوالفضل شاه‌آبادی، فریماه رحیمی

پرداخته و بیان می‌دارد بهبود در حقوق مالکیت فکری، صرف‌نظر از درجه توسعه کشورهای وارد کننده موجب افزایش صادرات می‌گردد [۱۰].

اسمیت (۲۰۰۲) اثر حق اختراع خارجی را بر صادرات دو جانبه آمریکا در سه صنعت دارویی بزرگ در طول دهه‌های ۱۹۹۰-۱۹۷۰ مورد بررسی قرار داده است. یافته‌ها نشان می‌دهد حق ثبت اختراع قوی، قدرت بازاری صادرکنندگان دارو آمریکا را در بین کشورهای با توانایی تقلید ضعیف تسهیل می‌بخشد، در حالی که شاهد اثر گسترش بازار در بین کشورهای با توانایی تقلید قوی خواهیم بود [۲].

اسمیت (۲۰۰۱) چگونگی اثر حقوق مالکیت فکری بر صادرات و مجوزها را مورد توجه قرار داده است. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد حقوق مالکیت فکری خارجی قوی‌تر، صادرات آمریکا را به طور خاص در بین کشورهای با توانایی تقلید بیشتر از طریق اثر گسترش بازار، افزایش می‌دهد. در نقطه مقابل، حقوق مالکیت فکری خارجی قوی‌تر، صادرات آمریکا را به کشورهای با توانایی تقلید کمتر از طریق اثر قدرت بازار کاهش می‌یابد [۱۱].

اسمیت^۱ (۱۹۹۹) به بررسی حساسیت صادرات آمریکا نسبت به تفاوت در حقوق ثبت اختراع کشورها پرداخته است. او دریافت که حق ثبت اختراع قوی‌تر در کشورهای واردکننده با خطر تقلید زیاد، صادرات آمریکا را افزایش می‌دهد. در مقابل حمایت از حق ثبت اختراع در کشورهای با خطر تقلید کم، قدرت انحصاری را تقویت کرده و صادرات آمریکا به این بازارها را کاهش می‌دهد [۱۲].

متمایز کردن درجه خطر تقلید در کشورها، بیان می‌دارند حمایت از حقوق مالکیت فکری، می‌تواند دارای تأثیر مثبت و منفی بر صادرات باشد. نکته قابل تأمل دیگر اینکه صادرات کالاهای با فناوری بالا حساسیت بیشتری نسبت به صادرات کالاهای با فناوری پایین به حمایت از حقوق مالکیت فکری نشان می‌دهد [۲].

نتایج مطالعه یانگ و کووا^۴ (۲۰۰۸) بیانگر همبستگی قوی و مثبت مابین حمایت از حقوق مالکیت فکری با توسعه صادرات و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ۳۰ کشور عضو سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۸ است [۷]. فالوی^۵ و همکاران (۲۰۰۶) به بررسی اثر حمایت از حقوق مالکیت فکری بر صادرات صنعتی از ۵ کشور پیشرفته به ۶۹ کشور در دوره ۱۹۹۹-۱۹۷۰ می‌پردازند. بر اساس نتایج این مطالعه بیان می‌دارند اثر حمایت از حقوق مالکیت فکری بر تجارت تابع سطح توسعه‌یافتگی، توانایی تقلید و اندازه بازار کشور وارد کننده است [۸].

لین و لیو^۶ (۲۰۰۵) به بررسی ارتباط میان حقوق حق ثبت اختراع خارجی و صادرات صنایع با فناوری بالا در اقتصاد تایوان طی دوره ۲۰۰۰-۱۹۸۹ پرداخته و براساس نتایج تخمین بیان می‌دارند هر دو اثر گسترش و قدرت بازار در مورد صادرات اقتصاد تایوان وجود دارد [۹].

رافیکویزمن^۷ (۲۰۰۲) به بررسی نقش حمایت از حقوق مالکیت فکری بر صادرات ۱۰ استان کانادا به ۶۷ کشور در سال ۱۹۹۰

حمایت از حقوق مالکیت فکری موجب افزایش ۵۳ میلیارد دلاری صادرات کشورهای توسعه یافته گردیده است. زیرا کشورهای توسعه یافته نسبت به حمایت حق ثبت اختراع در کشورهای درحال توسعه، حساس می‌باشند [۴].

دی فام^۱ (۲۰۱۰) به بررسی آثار اقتصادی نوآوری و حمایت از حقوق مالکیت فکری بر صادرات ۲۷ صنعت آمریکا در طول دوره ۲۰۰۷-۲۰۰۰، پرداخته و بیان می‌دارد افزایش حمایت از حقوق مالکیت باعث ایجاد مشاغل جدید و در نتیجه افزایش رقابت و توسعه صادرات می‌گردد [۵].

یانگ و مسکاس^۲ (۲۰۰۹) به بررسی نقش حمایت از حقوق مالکیت فکری بر توانایی صادراتی بنگاه‌های کشورهای در حال توسعه در بازارهای صادراتی پرداخته‌اند. آنها دریافتند حقوق مالکیت فکری قوی‌تر، موجب تسهیل انتقال فناوری و کاهش هزینه نهایی تولید بنگاه جنوب گردیده است. در نتیجه اگر کشور در حال توسعه دارای ظرفیت جذب بالایی (پایینی) باشد، شاهد افزایش (کاهش) صادرات و رفاه در جنوب خواهیم بود. همچنین خاطرنشان می‌سازند افزایش بیش از اندازه حمایت از حقوق مالکیت فکری موجب کاهش رقابت و رفاه آن کشور خواهد شد [۶].

یانگ و هونگ^۳ (۲۰۰۹) به بررسی حساسیت کالاهای صادراتی تایوان با توجه به تفاوت‌های کشورهای وارد کننده از لحاظ حقوق مالکیت فکری و درجه خطر تقلید برای دوره زمانی ۲۰۰۵-۱۹۹۷، پرداخته‌اند. نتایج بیانگر تأثیر مثبت حمایت از حقوق مالکیت فکری کشورها بر صادرات تایوان است. همچنین با

1. D. Pham
2. Yang & Maskus
3. Yang & Huang

4. Yang & kua
5. Falvey
6. Lin & Liu

7. Rafiquzzaman
8. Smith

[۱۷]. از این رو حق انحصاری ناشی از حق ثبت اختراع این امکان را برای کشور حفاظت کننده فراهم می‌کند که در بازارهای بین‌المللی به عنوان یک انحصارگر به صادرات آن کالا یا خدمت بپردازد. بنابراین در صورت مهیا بودن سایر شرایط حفاظت بیشتر از حقوق مالکیت فکری می‌تواند به صادرات بیشتر منجر شود. بر اساس آمار و اطلاعات جدول ۱ طی سال‌های ۲۰۰۷-۱۹۹۵ رتبه اول تا سوم صادرات کالا و خدمات، به ترتیب متعلق به کشورهای مکزیک، مالزی و هند و رتبه آخر نیز متعلق به کشور سنگال می‌باشد. در حالی که رتبه اول تا سوم صادرات کالاهای با فناوری بالا متعلق به مالزی، مکزیک و برزیل و رتبه آخر نیز متعلق به کشور جامائیکا است. نکته شایان ذکر آنکه میانگین میزان صادرات کالا و خدمات کشورهای آسیایی، آمریکایی و آفریقایی گروه ۱۵ در سال ۲۰۰۷ به ترتیب ۹۲/۶۱، ۷۵/۳۱، ۳۱/۵۳ میلیارد دلار است در حالی که میانگین میزان صادرات کالا با فناوری بالا کشورهای آسیایی، آمریکایی و آفریقایی گروه ۱۵ در سال ۲۰۰۷ به ترتیب ۱۳/۰۳، ۴/۳۱، ۰/۰۲ میلیارد دلار می‌باشد. نکته قابل تأمل آنکه سهم صادرات کالاهای با فناوری بالا از کل صادرات در گروه ۱۵، ۹/۵۲ درصد و در گروه ۷، ۱۲/۸۸ درصد می‌باشد در حالی که این سهم برای جمهوری اسلامی ایران تنها به میزان ۰/۴۵ درصد است. به بیان دیگر رده‌های هشتم تا دهم برای صادرات کالاها و خدمات و رده‌های نهم تا یازدهم برای کالاهای با فناوری بالا از بین ۱۹ کشور عضو به اقتصاد جمهوری اسلامی ایران

حقوق مالکیت فکری بر صادرات کشورهای گروه ۱۵ برای دوره ۲۰۰۷-۱۹۹۵ از روش تحلیلی - مقایسه‌ای استفاده می‌نماییم. برای این منظور از شاخص برنامه‌های ثبت اختراع برای سنجش حقوق مالکیت فکری استفاده کرده و مقایسه‌ای بین کشورهای گروه ۱۵ انجام می‌دهیم ولی در عین حال تمرکز اصلی تحلیل بر کشور جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. برای بررسی تأثیر غیرمستقیم حقوق مالکیت فکری بر صادرات از مؤلفه‌هایی همچون تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، صادرات کالاهای با فناوری بالا و مخارج تحقیق و توسعه نیز استفاده می‌نماییم.

صادرات کالاها و خدمات

توسعه صادرات موجب افزایش درآمد و اشتغال شده و به علت صرفه‌جویی‌های ناشی از مقیاس و یا بهبود روش‌های تولید، کارایی و بهره‌وری عوامل تولید ارتقا خواهد یافت و چنانچه ظرفیت‌های استفاده نشده تولیدی یا اشتغال ناقص در کشورهای در حال توسعه وجود داشته باشد (که عملاً وجود دارد)، در این صورت افزایش تولید و صادرات نه تنها قیمت‌های داخلی را افزایش نمی‌دهد بلکه افزایش کارایی، صرفه‌جویی‌های مقیاس و بهبود تکنیک‌های تولید، میزان تولید داخلی را (حتی با داده‌های ثابت) گسترش داده و قیمت کالاهای تولید شده در داخل کشور را کاهش می‌دهد [۱۶].

زیربنای موفقیت بسیاری از کارهای تجاری را دانش و ایده‌های جدید که سیستم مالکیت فکری آن حفظ شده است، تشکیل می‌دهد

فینک و پریمو براگا^۱ (۱۹۹۹) به بررسی نقش حقوق مالکیت فکری بر تجارت در حالت تجارت غیرنفتی و تجارت کالاها با فناوری بالا پرداخته‌اند. نتایج بیانگر وجود رابطه مثبت بین حمایت از حقوق مالکیت فکری و جریان تجارت غیرنفتی است. در حالی که حمایت از حقوق مالکیت فکری تأثیر معناداری بر جریان تجارت کالاهای با فناوری بالا ندارد [۱۳].

طارم سری (۱۳۸۵) به بررسی نقش حمایت از حقوق مالکیت فکری در توسعه صادرات با رویکرد زنجیره تأمین پرداخته و بیان می‌کند لازمه تصمیم‌گیری موفقیت‌آمیز در صادرات به عنوان یکی از حلقه‌های زنجیره تأمین، آن است که صادرکننده وضعیت حقوق مالکیت فکری در محصولات صادراتی را در قالب زنجیره تأمین به طور دقیق بررسی کند، چه در غیر این صورت هزینه‌های سنگینی توأم با جبران خسارات مدنی و کیفری، هم در کشور مبدأ و هم در کشورهای هدف متوجه او خواهد بود [۱۴].

تجزیه و تحلیل آماری مؤلفه‌های تعیین کننده صادرات

حقوق مالکیت فکری، سنگ بنای اقتصاد آزاد است و کشورهای مختلف برای ایجاد آزادسازی در سیاست‌های اقتصادی ناگزیر به داشتن سیستم حمایت از حقوق مالکیت فکری نیرومند هستند [۱۵]. پس کشورها برای حفظ و یا ترقی جایگاه خود در عرصه بین‌الملل و یا ملحق شدن به سازمان تجارت جهانی باید در صدد ایجاد سیستمی قوی‌تر برای حقوق مالکیت فکری باشند. به منظور بررسی تأثیر

1. Fink & Primo Braga

جدول ۱- صادرات کالاها و خدمات و صادرات کالاهای با فناوری بالا گروه ۱۵ (میلیارد دلار به قیمت ثابت ۲۰۰۰)

کشور	صادرات کالاها و خدمات					صادرات کالاهای با فناوری بالا				
	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
آرژانتین	22.84	30.94	42.62	45.75	49.91	0.239	0.776	1.385	1.635	1.611
الجزایر	17.29	22.56	27.42	26.76	26.60	0.002	0.021	0.006	0.006	0.004
اندونزی	60.81	67.62	94.23	103.10	111.90	1.308	5.698	4.779	3.549	2.820
جمهوری اسلامی ایران	20.56	23.00	28.80	30.27	31.11	---	0.038	0.088	0.237	---
برزیل	46.49	64.33	105.82	111.16	118.63	0.909	5.936	6.717	5.949	5.570
برو	5.64	8.53	13.81	13.92	14.79	0.015	0.042	0.053	0.043	0.049
جامائیکا	1.80	2.66	1.89	---	---	0.001	0.001	0.001	0.001	0.002
زیمبابوه	4.43	6.37	---	---	---	0.010	0.009	0.013	---	---
سری لانکا	1.28	1.31	1.51	1.57	1.69	---	---	0.080	0.053	0.076
سنگال	22.84	30.94	42.62	45.75	49.91	---	---	0.014	0.011	0.012
شیلی	16.11	23.76	32.58	34.24	36.85	0.060	0.100	0.268	0.264	0.276
کلمبیا	11.98	16.35	19.27	20.81	23.18	0.225	0.328	0.285	0.262	0.214
کنیا	2.79	2.74	4.01	4.11	4.35	0.022	0.013	0.025	0.028	0.052
مالزی	73.89	112.37	145.86	156.03	162.53	21.220	46.999	49.405	50.698	45.999
مصر	14.72	16.17	30.27	36.71	45.25	0.008	0.005	0.012	0.018	0.005
مکزیک	93.78	179.89	215.04	238.31	253.01	14.455	31.09	24.255	25.134	22.435
نیجریه	---	24.82	---	---	---	---	0.000	---	0.028	0.005
هند	36.90	60.88	121.98	144.99	155.80	0.974	1.569	2.692	3.103	3.239
ونزوئلا	41.27	34.84	34.12	32.59	30.78	0.107	0.080	0.109	0.063	---
میانگین کشورهای آسیایی گروه ۱۵	38.69	53.04	78.48	87.19	92.61	7.83	13.58	11.41	11.53	13.03
میانگین کشورهای آمریکایی گروه ۱۵	29.99	45.16	58.14	70.97	75.31	2.00	4.79	4.13	4.17	4.31
میانگین کشورهای آفریقایی گروه ۱۵	12.41	17.27	26.08	28.33	31.53	0.01	0.01	0.02	0.02	0.02
میانگین کل کشورهای گروه ۱۵	27.52	38.43	56.58	65.38	69.77	2.64	5.15	5.01	5.06	5.15

مأخذ: World Databank[18]

اعداد داخل پرانتز رتبه کشورها در گروه می باشد.

اختصاص یافته است. لذا به منظور افزایش سهم صادرات کالا و خدمات به ویژه صادرات کالاهای با فناوری بالا جمهوری اسلامی ایران در تجارت بین‌الملل بایستی به بررسی نقش عوامل تعیین کننده آن به ویژه حقوق مالکیت فکری پرداخت. سه کشور برتر در حوزه صادرات کالاها و خدمات به ترتیب رتبه‌های سوم، پنجم و اول را در زمینه برنامه‌های ثبت اختراع به خود اختصاص داده‌اند در حالی که مالزی، مکزیک و برزیل که سه کشور برتر در زمینه صادرات کالاهای با فناوری بالا هستند، در ارتباط با شاخص ثبت اختراع به ترتیب پنجم، سوم و دوم می‌باشند. این نکته را باید بیان نمود که افزایش تعداد برنامه‌های ثبت اختراع در صورتی به اثر گسترش بازار منتهی می‌شود که سایر عوامل مؤثر بر صادرات نیز لحاظ شود. همان طور که در ارقام موجود در جدول ۵ مشاهده می‌شود جمهوری اسلامی ایران با میانگین رشد ۲۴۲/۰۴ درصدی در تعداد ثبت اختراع، تنها در صادرات کالاها و خدمات ۱۰/۶ درصد رشد داشته است در حالی که در صادرات کالاهای با فناوری بالا شاهد رشد ۱۴۵/۸۴ درصدی در دوره مورد

جدول ۲- نسبت صادرات کالاها و خدمات و کالاهای با فناوری بالا به تولید ناخالص داخلی گروه ۱۵ (درصد)

کشور	نسبت صادرات کالاها و خدمات به تولید ناخالص داخلی					نسبت صادرات کالاهای با فناوری بالا به تولید ناخالص داخلی				
	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
آرژانتین	0.091	0.109	0.136	0.134	0.135	0.0010	0.0027	0.0044	0.0048	0.0044
الجزایر	0.368	0.412	0.394	0.377	0.364	0.0000	0.0004	0.0001	0.0001	0.0000
اندونزی	0.382	0.410	0.453	0.470	0.480	0.0082	0.0345	0.0230	0.0162	0.0121
جمهوری اسلامی ایران	0.247	0.227	0.217	0.215	0.205	---	0.0004	0.0007	0.0017	0.0000
برزیل	0.080	0.100	0.143	0.145	0.146	0.0016	0.0092	0.0091	0.0077	0.0069
برو	0.120	0.160	0.211	0.197	0.193	0.0003	0.0008	0.0008	0.0006	0.0006
جامائیکا	---	---	---	---	---	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	0.0002
زیمبابوه	0.252	0.359	0.336	---	---	0.0014	0.0012	0.0023	---	---
سری لانکا	0.347	0.390	---	---	---	---	---	0.0041	0.0025	0.0033
سنگال	0.334	0.279	0.256	0.260	0.267	---	0.0030	0.0086	0.0019	0.0019
شیلی	0.263	0.316	0.353	0.354	0.364	0.0010	0.0013	0.0029	0.0027	0.0027
کلمبیا	0.133	0.174	0.169	0.171	0.177	0.0025	0.0035	0.0025	0.0021	0.0016
کنیا	0.245	0.216	0.264	0.255	0.252	0.0020	0.0010	0.0017	0.0017	0.0030
مالزی	0.996	1.198	1.234	1.248	1.222	0.2859	0.5011	0.4179	0.4054	0.3459
مصر	0.190	0.162	0.255	0.289	0.333	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	0.0000
مکزیک	0.210	0.309	0.338	0.357	0.367	0.0324	0.0535	0.0381	0.0377	0.0326
نیجریه	---	0.540	---	---	---	---	0.0000	---	0.0004	0.0001
هند	0.106	0.132	0.189	0.205	0.202	0.0028	0.0034	0.0042	0.0044	0.0042
ونزوئلا	0.366	0.297	0.257	0.222	0.194	0.0009	0.0007	0.0008	0.0004	---
میانگین کشورهای آسیایی گروه ۱۵	0.416	0.471	0.419	0.428	0.422	0.059	0.108	0.090	0.086	0.073
میانگین کشورهای آمریکایی گروه ۱۵	0.158	0.183	0.201	0.198	0.197	0.005	0.009	0.007	0.007	0.006
میانگین کشورهای آفریقایی گروه ۱۵	0.211	0.338	0.250	0.230	0.237	0.001	0.001	0.001	0.001	0.001
میانگین کل کشورهای گروه ۱۵	0.249	0.305	0.274	0.272	0.272	0.018	0.032	0.027	0.027	0.023

مأخذ: [18] World Databank

نظر می‌باشیم. لذا می‌توان بیان داشت افزایش تعداد ثبت اختراعات خیلی نتوانسته موجب توسعه صادرات کالاها و خدمات گردد. براساس جدول ۲ میانگین نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی کشورهای آسیایی، آمریکایی و آفریقایی گروه ۱۵ در سال ۲۰۰۷ به ترتیب ۰/۴۳، ۰/۱۹، ۰/۲۵ است. بالاترین و پایین‌ترین میانگین نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی کشورهای آسیایی گروه ۱۵ متعلق به مالزی و سری لانکا به ترتیب ۱/۱۸ و ۰/۱۵ و برای کشورهای آمریکایی متعلق به شیلی و آرژانتین به ترتیب ۰/۳۳ و ۰/۱۲ (بدون در نظر گرفتن جامائیکا) و برای کشورهای آفریقایی متعلق به الجزایر و نیجریه به ترتیب ۰/۳۸ و ۰/۱۱ است. در مجموع می‌توان بیان داشت در بین کشورهای گروه ۱۵ بالاترین و پایین‌ترین میانگین نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی طی دوره مورد مطالعه متعلق به مالزی و نیجریه بوده است و اقتصاد جمهوری اسلامی ایران نیز جایگاه یازدهم را به خود اختصاص داده است. براساس جدول ۲ میانگین نسبت صادرات

جدول ۳- برنامه‌های ثبت اختراع توسط اداره ثبت اختراع گروه ۱۵

کشور	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
ارژانتین	---	---	5266 (۵)	---	---
الجزایر	162 (۱۲)	159 (۱۳)	524 (۱۲)	669 (۱۰)	849 (۹)
اندونزی	2874 (۵)	3889 (۵)	4303 (۷)	4606 (۶)	---
ایران	407 (۹)	616 (۱۱)	4494 (۶)	6527 (۴)	---
برزیل	7448 (۱)	17376 (۱)	20005 (۲)	24074 (۳)	21825 (۲)
پرو	---	1078 (۱۰)	1020 (۱۱)	1271 (۹)	1359 (۸)
جامائیکا	61 (۱۳)	101 (۱۴)	69 (۱۴)	153 (۱۲)	---
زیمبابوه	180 (۱۱)	---	---	---	---
سری‌لانکا	189 (۱۰)	321 (۱۲)	360 (۱۳)	423 (۱۱)	430 (۱۰)
سنگال	---	---	---	---	---
شیلی	1706 (۶)	3120 (۶)	3007 (۸)	3215 (۷)	3806 (۴)
کلمبیا	1234 (۷)	1769 (۸)	1761 (۹)	2022 (۸)	1981 (۷)
کنیا	---	---	---	71 (۱۳)	---
مالزی	4052 (۴)	6227 (۴)	6286 (۴)	4800 (۵)	2372 (۵)
مصر	1101 (۸)	1615 (۹)	1436 (۱۰)	---	2105 (۶)
مکزیک	5234 (۳)	13061 (۳)	14435 (۳)	15505 (۳)	16566 (۳)
نیجریه	---	---	---	---	---
هند	6566 (۳)	8503 (۳)	24505 (۱)	28940 (۱)	35218 (۱)
ونزوئلا	---	2348 (۷)	---	---	---
میانگین کشورهای آسیایی گروه ۱۵	2817.60	3911.20	7989.60	9059.20	7604.00
میانگین کشورهای آمریکایی گروه ۱۵	1960.38	4856.63	5695.38	5780.00	5692.13
میانگین کشورهای آفریقایی گروه ۱۵	240.50	295.67	326.67	123.33	492.33
میانگین کل کشورهای گروه ۱۵	1672.83	3021.16	4670.55	4987.51	4596.15

ماخذ: WIPO Statistics Database, September 2010 [19]

اعداد داخل پرانتز رتبه کشورها در گروه می باشد.

حق ثبت اختراع

حق ثبت اختراع، حق انحصاری است که در مقابل اختراع ثبت شده به مخترع یا نماینده قانونی وی اعطا می‌شود (WIPO). مطابق جدول ۳ شاخص برنامه‌های ثبت اختراع توسط اداره ثبت اختراع به عنوان شاخصی برای حمایت از حقوق مالکیت در نظر گرفته شده

با وجود اینکه کشورهای مالزی، مکزیک، نیجریه و اندونزی کشورهای برتر در زمینه نسبت صادرات کالاها و خدمات به تولید ناخالص داخلی و نسبت صادرات کالاهای با فناوری بالا به تولید ناخالص داخلی بوده‌اند در زمینه برنامه‌های ثبت اختراع سوم (مکزیک)، پنجم (مالزی) و ششم (اندونزی) می‌باشند. در مجموع می‌توان بیان داشت در بین کشورهای گروه ۱۵ بالاترین و پایین‌ترین میانگین نسبت صادرات کالاهای با فناوری بالا به تولید ناخالص داخلی طی دوره مورد مطالعه متعلق به مالزی و مصر بوده است و اقتصاد جمهوری اسلامی ایران نیز جایگاه پانزدهم را به خود اختصاص داده است.

بررسی تأثیر حقوق مالکیت فکری بر صادرات
ابوالفضل شاه‌آبادی، فریماه رحیمی

جدول ۴- نسبت صادرات کالاها و خدمات به جمعیت و روند تولید ناخالص داخلی گروه ۱۵

کشور	نسبت صادرات کالاها و خدمات به جمعیت (بر حسب دلار به ازاء هر نفر)					تولید ناخالص داخلی گروه ۱۵ (میلیارد دلار به قیمت ثابت ۲۰۰۰)				
	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
آرژانتین	656	837	1100	1169	1263	250	284	313	340	369
الجزایر	611	739	834	802	785	46	54	69	70	73
اندونزی	317	329	429	46	498	159	165	207	219	233
جمهوری اسلامی ایران	348	359	416	431	438	83	101	132	140	151
برزیل	287	369	568	590	623	583	644	738	768	812
پرو	235	328	496	494	518	47	53	65	70	76
جامائیکا	0	0	0	0	0	9	9	9	10	10
زیمبابوه	153	213	151	0	0	7	7	5	---	---
سریلانکا	245	340	0	0	0	12	16	19	21	22
سنگال	147	132	133	135	142	3	4	5	6	6
شیلی	1117	1540	1999	2079	2215	61	75	92	96	101
کلمبیا	328	411	447	476	522	89	94	113	121	131
کنیا	101	87	111	111	115	11	12	15	16	17
مالزی	3587	4828	5690	5979	6120	74	93	118	125	132
مصر	230	230	392	467	565	77	99	118	126	135
مکزیک	1028	1836	2085	2286	2403	445	581	636	667	688
نیجریه	0	198	0	0	0	39	44	64	66	70
هند	39	59	111	130	138	346	460	644	707	771
ونزوئلا	1872	1433	1283	1205	1119	112	117	132	146	158
میانگین کشورهای آسیایی گروه ۱۵	907	1183	1329	1401	1438	135	167	224	242	262
میانگین کشورهای آمریکایی گروه ۱۵	690	844	997	1037	1083	200	232	262	277	293
میانگین کشورهای آفریقایی گروه ۱۵	219	293	298	276	293	31	37	46	47	50
میانگین کل کشورهای گروه ۱۵	595	751	855	885	919	151	179	215	229	244

مأخذ: [18] World Databank

کننده در رشد اقتصادی است. جونز (۲۰۰۱) بیان می‌کند حمایت از حقوق مالکیت مسئول ظهور انقلاب صنعتی در قرن بیستم است [۲۰]. زیرا حق ثبت اختراع، موجب افزایش درآمدهای حق امتیاز از کانال صدور مجوز می‌گردد و در نتیجه موجب تحریک رشد اقتصادی می‌گردد [۲۱].

بر اساس جدول ۴ رتبه اول تا سوم تولید

خود اختصاص داده‌اند. در مجموع کشورهای عضو گروه ۱۵، هند رتبه اول و کنیا در رده پایانی قرار گرفته‌اند.

تولید ناخالص داخلی

مطابق الگوهای رشد درون‌زا موتور رشد اقتصادی، اختراع است. از این رو حمایت از حقوق مالکیت فکری یکی از عوامل تعیین

است، در بین کشورهای آسیایی کشور هند با میانگین ۲۰۷۴۶/۴ و سریلانکا با میانگین ۳۴۴/۶ در رده‌های اول و آخر این گروه قرار گرفته‌اند. در بین کشورهای آمریکایی، مکزیک (۱۲۹۶۰/۲) و جامائیکا (۹۶) و در بین کشورهای آفریقایی، مصر (۱۵۶۴/۲۵) و کنیا (۷۱) بدون در نظر گرفتن نیجریه و سنگال به ترتیب جایگاه‌های اول و آخر را به

جدول ۵- خالص جریان ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و انباشت مخارج تحقیق و توسعه گروه ۱۵

کشور	خالص جریان ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی گروه ۱۵ (میلیارد دلار به قیمت ثابت ۲۰۰۰)					انباشت مخارج تحقیق و توسعه گروه ۱۵ (میلیارد دلار به قیمت ثابت ۲۰۰۰)				
	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
کشور	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۱۹۹۵	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷
آرژانتین	5.78	10.42	3.08	3.48	4.60	1.05	1.25	1.45	1.68	1.88
الجزایر	0.00	0.44	1.59	2.95	3.10	0.09	0.11	0.05	0.11	0.11
اندونزی	5.51	-4.55	11.46	8.17	12.84	0.80	0.11	0.10	0.11	0.13
جمهوری اسلامی ایران	0.02	0.04	1.33	0.50	3.12	0.04	0.05	0.05	0.94	1.12
برزیل	6.40	32.79	18.01	26.60	56.75	4.18	6.05	7.15	5.87	9.75
برو	2.91	0.81	3.13	4.54	7.48	0.04	0.06	0.10	0.11	0.12
جامائیکا	0.09	0.47	0.77	1.04	1.08	0.005	0.06	0.06	0.06	0.06
زیمبابوه	0.12	0.02	0.06	0.06	0.06	---	---	---	---	---
سری‌لانکا	0.06	0.17	0.34	0.64	0.86	0.02	0.02	0.04	0.04	0.04
سنگال	0.04	0.06	0.07	0.34	0.53	0.002	0.003	0.005	0.005	0.006
شیلی	3.44	4.86	8.94	11.08	20.37	0.32	0.40	0.62	0.65	0.68
کلمبیا	1.00	2.39	13.00	8.86	14.34	0.27	0.13	0.21	0.22	0.24
کنیا	0.03	0.11	0.03	0.07	1.14	0.003	0.004	0.01	0.01	0.01
مالزی	5.00	3.79	4.63	7.60	11.87	0.16	0.46	0.73	0.80	0.86
مصر	0.46	1.24	4.06	8.51	11.12	0.17	0.19	0.30	0.33	0.31
مکزیک	6.13	17.94	29.23	27.62	40.88	1.38	2.17	3.21	0.33	0.34
نیجریه	0.77	1.14	9.03	19.71	14.30	0.02	0.02	0.02	0.03	0.03
هند	2.20	3.58	9.56	26.31	38.35	2.24	3.55	5.18	5.62	6.18
ونزوئلا	0.65	4.70	2.85	-0.64	1.45	---	---	---	---	---
میانگین کشورهای آسیایی گروه ۱۵	2.56	0.61	5.46	8.64	13.41	0.51	0.84	1.41	1.50	1.65
میانگین کشورهای آمریکایی گروه ۱۵	0.18	0.38	1.86	3.95	3.77	1.03	1.43	1.83	1.56	1.87
میانگین کشورهای آفریقایی گروه ۱۵	4.40	12.40	13.17	13.77	24.49	0.07	0.08	0.09	0.12	0.11
میانگین کل کشورهای گروه ۱۵	2.71	5.36	8.08	10.49	16.28	0.59	0.85	1.19	1.11	1.28

مأخذ: World Databank[18]

اعداد داخل پرانتز رتبه کشورها در گروه می‌باشد.

این دو شاخص نزدیکی زیادی با هم دارند. ملاحظه می‌شود همانطور که قبلاً نیز اشاره شد درآمدهای حاصل از ثبت اختراع منجر به رشد اقتصادی کشورها شده است.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند باعث افزایش ظرفیت‌های تولیدی به ویژه

جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۰۷، ۱۵۱ میلیارد دلار می‌باشد که پایین‌تر از میانگین تولید ناخالص داخلی کشورهای آسیایی عضو گروه ۱۵ است. در مجموع سه کشور برتر در حوزه برنامه‌های ثبت اختراع یعنی هند، برزیل و مکزیک در زمینه تولید ناخالص داخلی نیز با جابه‌جایی مختصری کشورهای برتر می‌باشند و تقریباً رتبه کشورها در

ناخالص داخلی کشورهای مورد مطالعه متعلق به کشورهای برزیل، هند و مکزیک بوده و آخرین رتبه نیز متعلق به سنگال است. همچنین باید خاطر نشان ساخت میانگین تولید ناخالص داخلی کشورهای آسیایی، آمریکایی و آفریقایی گروه ۱۵ در سال ۲۰۰۷ به ترتیب ۲۰۶، ۲۹۳ و ۵۰ میلیارد دلار است. در حالی که تولید ناخالص داخلی

انباشت تحقیق و توسعه کشورهای آسیایی، آمریکایی و آفریقایی گروه ۱۵ در سال ۲۰۰۷ به ترتیب ۱/۶۵، ۱/۸۷ و ۰/۱۱ میلیارد دلار است. در حالی که انباشت تحقیق و توسعه جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۰۷، ۱/۱۲ میلیارد دلار می‌باشد که پایین‌تر از میانگین انباشت تحقیق و توسعه کشورهای آسیایی عضو گروه ۱۵ است. به بیان دیگر جمهوری اسلامی ایران با داشتن میانگین انباشت تحقیق و توسعه ۰/۶۱ میلیارد دلاری در طول دوره مورد بررسی، توانسته است جایگاه خود را از رده‌های یازدهم و دوازدهم به رده چهارم گروه ارتقاء دهد. در همین حال جایگاه یازدهم و نهم جمهوری اسلامی ایران در برنامه‌های ثبت اختراع در ابتدای دوره به جایگاه چهارم در اواخر دوره تبدیل شده است که این امر به تشویق سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه و ارتقاء جایگاه جمهوری اسلامی ایران در این زمینه منجر شده است. این فضا می‌تواند زمینه مناسبی برای افزایش صادرات به ویژه صادرات کالاهای با فناوری بالا را در آینده فراهم نماید.

جمع‌بندی و پیشنهاد

به منظور بررسی اثر حمایت از حقوق مالکیت بر صادرات، از شاخص برنامه‌های ثبت اختراع استفاده شده است. آمار و ارقام موجود در جدول‌ها نشان می‌دهد در کشورهای برتر از لحاظ ثبت اختراع، زمینه‌های لازم برای افزایش صادرات به ویژه صادرات کالاهای با فناوری بالا، سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی فراهم خواهد شد. ولی آنچه در این زمینه قابل توجه

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۰۷، ۳/۱۲ میلیارد دلار می‌باشد که پایین‌تر از میانگین خالص جریان ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای آسیایی عضو گروه ۱۵ است. به بیان دیگر جمهوری اسلامی ایران با داشتن میانگین خالص جریان ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یک میلیارد دلاری در طول دوره مورد بررسی، در جذب سرمایه‌گذاری خارجی موفق نبوده و همواره رتبه دوازدهم تا هیجدهم را به خود اختصاص داده است. البته شایان ذکر است درک اهمیت موضوع، نهادسازی، تقویت و جهت‌دهی مراکز تحقیقاتی، تسریع در خصوصی‌سازی و کاهش تصدی‌گری دولت، بهبود فضای کسب و کار، مدیریت قوی اقتصاد کلان و حفاظت بیشتر از مالکیت فکری عوامل بسیار مهمی در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به شمار می‌روند.

مخارج تحقیق و توسعه

در ادبیات موجود، تقویت حفاظت از حقوق مالکیت فکری باعث تشویق سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه و در نتیجه افزایش قدرت رقابت‌پذیری و توسعه صادرات به ویژه صادرات با فناوری بالا می‌شود. طبق جدول ۵ طی سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۷ رتبه اول تا سوم انباشت تحقیق و توسعه مابین کشورهای گروه ۱۵ متعلق به کشورهای برزیل، هند و مکزیک و آخرین رتبه‌ها متعلق به کشور سنگال و کنیا (بدون در نظر گرفتن کشورهای ونزوئلا و زیمبابوه به دلیل فقدان آمار و اطلاعات) است. همچنین باید خاطر‌نشان ساخت میانگین

در مورد کالاهای صادراتی شود و در زمینه برقراری پیوند و ارتباط با اقتصاد بین‌المللی از طریق توسعه بازارهای صادراتی و پیشرفت در زمینه‌های تحقیق و توسعه به کشور میزبان کمک نماید. از طرف دیگر سرمایه‌گذاری خارجی برای حضور و تداوم حضور در کشور میزبان، نیاز به حمایت از حقوق مالکیت فکری از سوی کشورهای میزبان دارند. امروزه شکاف در سیستم‌های مالکیت فکری در بین کشورهای درحال توسعه و توسعه یافته، عامل اصلی توجیه‌کننده شکاف در جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بین کشورها است. هرچند شکی وجود ندارد که موقعیت آرام و با ثبات سیاسی شرطی لازم برای جذب سرمایه‌های مستقیم خارجی به شمار می‌رود [۲۲].

طبق جدول ۵ طی سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۷ رتبه اول تا سوم خالص جریان ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مابین کشورهای گروه ۱۵ متعلق به کشورهای برزیل، مکزیک و هند و آخرین رتبه‌ها متعلق به کشور زیمبابوه و سنگال است. همچنین باید خاطر‌نشان ساخت میانگین خالص جریان ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای آسیایی، آمریکایی و آفریقایی گروه ۱۵ در سال ۲۰۰۷ به ترتیب ۱۳/۴، ۳/۸ و ۲۴/۵ میلیارد دلار است. همانطور که قبلاً نیز بیان شد این سه کشور در حوزه برنامه‌های ثبت اختراع نیز در رده‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند که می‌توان بیان نمود حمایت از حقوق مالکیت در این سه کشور انگیزه جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را فراهم نموده است. این در حالی است که خالص جریان ورود

References

- Hodavnd, M., (2005), "Intellectual Property Rights and International License Agreements," in *Tadbir*. Vol. 158, pp. 36-41 (in Persian).
- Yang, Chih-Hai & Yi-Ju Huang (2009), "Do Intellectual Property Rights Matter to Taiwan's Exports? A Dynamic Panel Approach," *Pacific Economic Review*, Oxford, Vol. 14, pp. 555-578.
- Maskus, K.E & Penubarti. M (1995), "How Trade-Related are Intellectual Property Rights," *Journal of International Economics*, Vol. 39, pp. 227-248.
- Ivus, Olena (2010), "Do Stronger Patent Rights Raise High-Tech Exports to the Developing World?" *Journal of International Economics*, Vol. 81, pp. 38-47.
- D Pham, Nam. (2010), "The Impact of Innovation and the Role of Intellectual Property Rights on U.S. Productivity, Competitiveness, Jobs, Wages and Exports," *NDP Consulting*.
- Yang, Lei & K.E. Maskus (2009), "Intellectual Property Rights, Technology Transfer and Exports in Developing Countries," *Journal of Development Economics*, Vol. 90, pp. 231-236.
- Yang, Chih-Hai & Nai-Fong Kuo (2008), "Trade-Related Influences, Foreign Intellectual Property Rights and Outbound International Patenting," *Research Policy*, Vol. 37, pp. 446-459.
- Falvey, R (2006), "TRIPS Trade, Imitative Ability and Intellectual Property Rights," *Review of World Economics*, Vol. 145, No. 3, pp. 373-404.
- Liu, W. & Lin, Y (2005), "Foreign Patent Rights and High-tech Export: Evidence from Taiwan," *Applied Economics*, Vol. 37, pp. 1543-1555.
- Rafiqzaman, M (2002), "Impact of Patent Rights on International Trade: Evidence from Canada," *Canadian Journal of Economics*, Vol. 35, pp. 307-330.
- Smith, P.J (2001), "How do Foreign Patent Rights Affect U.S. Exports, Affiliate Sales, and Licenses," *Journal of International Economics*, Vol. 55, pp. 411-439.
- Smith, P.J (1999), "Are Weak Patent Rights a Barrier to U.S. Exports," *Journal of International Economics*, Vol. 48, pp. 151-177.
- Fink, C., Primo Braga, C.A. (1999) "How Stronger Protection of Intellectual Property Rights Affects International Trade Flows," *Policy Research Working Paper Series* 2051.
- Tarom sari, M., (2006), "The Role of Intellectual Property Rights Protection in the Development of Exports in Supply Chain Approach," in *Eghtesad Va Tejarate Novin*. Vol. 6, pp. 57-76 (in Persian).
- Amani, A., (2004), "Intellectual Property Rights Laws and Regulations (National and International) with the Introduction and Explanation," *Behbahani Publishing*, 1th edition, Tehran (in Persian).
- Nazem, F., (2009), "Effects of Macroeconomic Variables on Exports," in *Azad University of Sanandaj*, in the fourth. Vol. 10, pp. 105-117 (in Persian).
- Khdaryan, Q. & Jahangard, N., (1999), "Intellectual Property: Properties and Applications," *Tehran, Dabirkhaneh Shoraye Ali Eteleae Resani. Gol Vajheh Publishing*, 1th edition (in Persian).
- www.worldbank.org
- Yang, Chih-Hai & Nai-Fong Kuo (2008), "Trade-Related Influences, Foreign Intellectual Property Rights and Outbound International Patenting," *Research Policy*, Vol. 37, pp. 446-459.
- Kwan, Yum K. Edwin L.-C. Lai (2003), "Intellectual Property Rights Protection and Endogenous Economic Growth," *Journal of Economic Dynamics & Control*, Vol. 27, pp. 853-873.
- World Intellectual Property Indicators 2010, *Economics and Statistics Division, WIPO*, September 2010
- Azarbaiejani, K. & Shahmohammadi, Z., (2008), "Investigating the Long Term Relationship between Export, Foreign Direct Investment and Economic Growth in Iran," in *Isfahan University (Humanities)*. 31(3); 41-54 (in Persian).

باید با حمایت گسترده‌تر از مالکیت فکری در زمینه‌هایی که مزیت تجاری وجود دارد متناسب با نیازهای سایر اعضا، به افزایش هزینه‌های تحقیق و توسعه پرداخته و از این طریق توان رقابتی خود را بهبود دهند.

می‌باشد این است که حمایت بیشتر از حقوق مالکیت در صورتی مستقیماً و یا از کانال سایر متغیرها بر صادرات اثرگذار خواهد بود که شرایط مناسبی برای کاربردی شدن این ثبت اختراعات فراهم شود. در صورتی که ثبت اختراعات تنها جنبه صوری داشته باشد (آنچه در اکثر کشورهای در حال توسعه به چشم می‌خورد) نمی‌تواند به افزایش صادرات منجر شود. حمایت بیشتر از حقوق فکری با ایجاد انگیزه برای ایده‌های جدید، موفقیت در تجارت بین‌الملل را افزایش می‌دهد. همچنین شایان ذکر است جهت تخصیص بهینه منابع باید از اختراعاتی حمایت بیشتری صورت بگیرد که توان صادراتی کشور را افزایش دهند و از این طریق تراز تجاری کشورها را بهبود دهد و گرنه افزایش برنامه‌های ثبت اختراع به خودی خود به افزایش صادرات منجر نخواهد شد.

همچنین باید خاطرنشان ساخت هدف از تشکیل گروه‌های مختلف، افزایش تعاملات اقتصادی مابین کشورهای عضو می‌باشد ولی در حال حاضر وزن اصلی تعاملات اقتصادی کشورهای گروه ۱۵ با کشورهای توسعه‌یافته است. بنابراین در راستای افزایش تعاملات اقتصادی کشورهای عضو گروه ۱۵، ضروری است نیازهای کشورهای طرف تجاری و نیز پتانسیل بالقوه و بالفعل اعضا در خصوص صادرات مورد توجه قرار گیرد.

نکته قابل تأمل دیگر اینکه، حمایت بیشتر از حقوق مالکیت در بین اعضای گروه زمینه مناسبی برای افزایش اعتماد و امنیت به منظور سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بیشتر را فراهم می‌نماید. در ضمن کشورهای عضو برای حفظ مزیت‌های خود در عرصه تجاری